

Varpas isorūdas mėnesis. Metinė prekė su parsiantimu.

Rusijoje. (kuver- tuose) . . . 6 rubl.,
Prusijoje . . . 4 auks.,
Amerikoje ir kitur 5 auks.

VARPAS

Apvaisinimai Varpe, ištisa eilutė smulkaus rašto, kaštuoja 60 fen. arba 30 kop.

ENK

literatūros, politikos ir mokslo mėnesinis laikraštis.

Svarbus klausymas.

Vienų iš svarbiausių gyvenimo klausimų yra klausymas ekonomiskas. Ekonomiskos gyvenimo sąlygos turi didžiausią įtakę ant apsvietimo, politikos, doros, žodžiu sakant ant visų sąkų žmonių kultūros. Istorija parodo, kad, apleidus žmonėms komunizmo gaidynę, visur ir visad valdžia ir tiėsdarystė buvo ir liko rankose turtingesniųjų, kurie savo valdžią apversdavo ir apverčia sau ant naudos. Žmonės vargdieniai iš pradžių dejuoja sunkioj nelaisvėj, paskui velka sunkų baudžiavos jungą, ant galb atsiliuosuoja nuo baudžiavos pančių, bet jungas juos ne apleidžia ir tik permainingai savo pavidalą. Nežiurint ant to, kad visos šakos produkcijos neišpasakytai pakilo, nei pasididindama darbo našumo (produktyvumo), nežiurint ant to, kad atsirado ant svieta per pilnai visokių produktų, bet tuom tarpu igijimas tų produktų didumui žmonių yra labai sunkus. Nežiurint ant sunkaus ir ilgo darbo, didumas žmonių vos tik gal išmisti. O daugelis darbininkų, ypatingai įvykus krizisams, suvis ne gauna darbo ir turi kęsti vargą, badą, nužiaminimą. . . Žmogiškas gyvenimas tokiose sąlygose yra negalimas. Rupesčiai apie igijimą dūnos kėsnio apimā visā žmogaus gyvenimą, pastumdami šalį reikalus dyasiskus. Visi kultūriški žmogaus reikalai susisaurina veik sąlyg fiziškų žmogaus reikalų. O geismas nutikdinti tuos reikalus yra teip didelis, kad jo negali apmāšinti nė tik doros mokslus, bet nė kaliniai, nė kardas, nė kitokios hausmės. Kokią spēkā ir vertę turi doros mokslas šitokiuose atsitikimuose, aiškiai gali išliudyti visokios nedorybės, barbarybės ir gyvuliškumas, kurinos mums aprašo metraščiuose badmečių. Bet ne tik badas mindžioja po kojomis dorą; blogos ekonomiskos sąlygos yra labai pagabi dirva nedorybės sėklai. Skaitykite lapus kriminališkų provų ir užtėmysit, kad praudžia visokiems nesutikimams ir nedorybėms davė fiziški žmogaus reikalai (rep. ekonomiški). Akivoizdoj, šitų ir kitų faktų kiti mokyti (Marx, Engels, Lafargue etc.) sako, kad žmogus (t. y. jō fiziška ir dvasiška ēsybė yra

produktu gamtiškų ir ekonomiskų aplinkybių*). Iš to matyt, kad ekonomiskos gyvenimo sąlygos yra svarbiausiu kultūros faktorium.

Dėlto butinai reikia ir mums arčiaus susipažinti su tuo klausymu ir iširti sąlygas pasigerinimo ekonomisko žmonių buvio abelnai ir Lietuvos ypatingai. Jeigu žmonės mokojejo ir galėjo apversti sau ant naudos gamtos spēkas, tai dėlko gi negalētu jie apversti sau ant naudos ekonomiskas spēkas, kurios jeigu yra vaisium darbo paties žmogaus. Kaip gamtoje žmogus tolaik tik buvo vergu gamtos, kolaik jis nepažinojo ir ne permanė gamtos įstatymų, teip ir ekonomiskoje sfēroje tolaik žmonės neš ekonomiską jungą, kolaik jie ne permanys tikrųjų priežasčių savo vargų. Artymesniejie ir tolymesniejie idealai ekonomisko žmonių buvio turi išdygti ant realiskos dirvos ekonomiskų sąlygų, ir keliai, kuriais mes norėtume įvykdinti savo idealus, turi butinai paširemti ant pažinimo tų sąlygų, ant supratimo istorijos ekonomisko žmonių gyvenimo ir ant permanymo tų tiesų, kurios siaučia ekonomiskame gyvenime. Tik pažinę ekonomiskas tiesas, pažinę ir dvasę gaidynės ir pobudį ekonomisko Lietuvos gyvenimo, mes galime tikėtis įvykdinti geras ir naudingas reformas. Darbą gali mums palengvinti neseniai pakeltas agrariškas klausymas vokiečių literaturoje ir tam tikros brošūros, išėjusios paskutiniuose metuose Vokietijoje, Francijoje ir kitose žemėse*). Galima tikėtis, kad ir mūs literaturoje ekonomiskas klausymas igys simpatijas inteligencijos ir pabudis geismą prisidėti prie išrišimo to svarbaus klausymo, ar tai renkant faktiską medegą, ar tai apsviečiant tą klausymą moksliskais tyrinėjimais. Butu malonu, kad tas klausymas igytu nors tiek simpatijos, kiek „klausymas moterų“ arba t. v. „senas klausymas“.

S.S.

*) „Der Mensch ist das Produkt seiner Umgebung, der kosmischen oder natürlichen und künstlichen oder ökonomischen Umgebung.“ („Materialismus in der Geschichte“ von P. Lafargue.)

**) Žr. „Neue Zeit“ 1895—1896 m. Žr. „Kvestija Wlošciańska“ Fr. Engelso, Przedświt 1894 m. Nr. 12.

Socializmas ir mūsų ekonomišką užduotys.

Tarp daugybės užduočių, itin smarkiai apsireikusių mūsų amžiuje, persvarbiausia reikia pripažinti išnaikinimą arba nors sumažinimą neteisingo padalinimo turtų, viešpatuojančio visose civilizuotose šalose; juog turtai dabar neteisingai padalinti, tai aišku kiekvienam, kas turi sveiką protą ir nori suprasti tai, ką mato aplink savę gyvenime. Vieni nieko nedirba, vienok valdo begali turtų, o jeigu ir dirba, tai vis-gi jų darbas toks menkas, juog jie niekad neturėtų tokio pelno, kokį gauna prie dabartinių ekonomiskų sąlygų, jeigu atsiimtų iš savo turtų pelno tik tiek, kiek patys užsidirba; pasisavindami visą pelną tik dėlto, kad jiems priguli žemė arba fabrika, žodžiu sakant — tokie daigčiai, kurie duoda pelną žmogaus darbo gajvinami, šitie žmonės gyvena sau sotus ir linksmi. Kiti menkus turtus teturi, per kiauras dienas lieja prakaitą, o kaip nér, taip nér gerovės: maistas prastas, trioba drėgna ir surūkusi, šiandien šėip-teip prasištumia, o rytoj gal ištikti kokia nelaimė ir ant ilgo apsiaubti debesimis jau ir šėip negiedrų gyvenimą. Treti-gi nė kokių turtų neturi ir gyvena tik tuo, ką užsidirba pasisavindami kitiems; nors jie ir nemiršta badu, vienok užsidirba taip mažai, juog negali užtenkamai pakakinti kuno ir dvasios reikalų; o kaip negauna darbo, arba nustoja jo dėl ligos ar šėip kokios priežasties, arba nebegali jau dirbti dėl senatvės, suardytos sveikatos ir tt., tai turi tiesti ranką visuomenės arba atskirų žmonių labdarystei, idant nereikėtų mirti badu tarp apšėiausių ir prikiausių gėrybių mūsų civilizacijos. Norint keletų žodžių charakterizuoti dabartinį ekonomiską buvį, galima butų pasakyti, juog įžymiausios jo ypatybės yra šitokios: žemę ir darbo įrankius valdo atskiri žmonės, dirba ne visi, kurie galėtų dirbti, samdomiejie darbininkai gauna tik menką dalelę savo darbo vaisių, kurių didžiausia dalis tenka jų samdytojams, greta su dideliu turtingumu vienu viešpatuoja neturtas kitų ir daugumo žmonių buvis netikras, taip juog jie negali sakyti visada turėšė maistą ir gustą nors vargui vargti, nesakysiu — žmoniškai gyventi.

Visoj Europoje ekonomiskas gyvenimas stovi ant šėienokių pamatų ir turi vienokias ypatybes; skirtumas tarp visokių šalių yra tik toks, juog vienur tos ypatybės jau kolosaliskai isaugo su visomis piktomis pasekmėmis, kitur-gi jos dar nevisai išsiplėtojo ir dėlto ekonomiskas buvis čia lygesnis, piktos pasekmės, kylancios iš prigimties dabartinės

ekonomiskos organizacijos, čia ne taip aštriai apsireiskia ir nėra tokio didelio antagonizmo tarp visuomenės dalių. Prie šalių antros eilės priguli ir Lietuva. Pas mus nėra fabriku, kur dirbtų tukstančiai darbininkų, nėra ir kapitalistų, kurie valdytų milijonų turtus; jei išskirsime dvarininkus, pirklus ir kitus atskirus žmones, kurie skaito savo turtus ant tukstančių procentinėms popieromis ir nė supuvusio skatiko neduoda ant visuomenės reikalų, tai visus kitus gyventojus galėsime padalinti į žemės valdytojus, samdomuosius darbininkus ir amatininkus. Amatininkų yra ne daugiausia, didžiausia-gi dalis gyventojų — tai žemės valdytojai ir samdomiejie darbininkai. Žemė padalinta nors ir nelygiai, vienok be didelių kontrastų; todėl ir materialiskam stovyje jos valdytojų nėra tokio nelygumo, kaip pavyzdžiui imant, Anglijoje. Žemės valdytojai patys dirba drauge su samdytais darbininkais, bernais, valgo prie vieno stalo, gyvena po vienu stogu; žinoma, tarp jų (žemės valdytojų) pasitaiko ir „ponesnių“, bet, imant visutines ypatybes ekonomisko gyvenimo, vis-gi reikia pasakyti, juog pas mus žemės valdytojas ir samdomasis darbininkas — tai du beveik lygiu darbininku, tarp kurių dviejų svarbiausias skirtumas yra toks, juog vienas valdo žemę, o kitas neturi jos ir dėlto pasisavindo anamjam.

Piktos pasekmės mūsų amžiaus ekonomiskos organizacijos jau seniai atkreipė ant savės akis daugelio žmonių, teorikų ir praktikų, ir iššaukė kritiką netik visokių mažmožių, bet ir pačių pamatų tos organizacijos: prasidėjus-gi kritikai, žmogaus protas nepasikakina pripažinęs, juog šis ar tas negera, bet eina toliaus ir jiesko, atsakymo ant klausymo: kaip-gi turėtų buti, jeigu negera tai, kas yra. Taip atsitiko ir su tais dalykais, apie kuriuos kalbame; suprātę, juog dabartinė ekonomiska organizacija negera, žmonės turėjo klausiti savės, ar-gi negalima kitaip jos įtaisyti, ar-gi ji amžina ir žmonėms lemta tik sapnuoti laimę, o niekad ja nesidžiaugti tikram gyvenime. Atsakymas turėjo buti tvirtinamas. Isterija liudyja, juog žmonija yra pergyvenusi daugelį visokių ekonomiskų formų, kurios sekė viena kitą, kaip ir visos kitos dalys visuomenės gyvenimo — politiskā, juridiskā, tikėjimo ir tt.; ji taip-gi liudyja, juog dabartinė ekonomiska organizacija neseniausiai įsigyveno, todėl ir negalima abejoti, juog ji — neamžina.

Taip suprantant ekonomiską gyvenimą, pradėjo rasti drauge su kritika ir teorijos, kokie turėtų buti nauji pamatai šito gyvenimo. Tarp tokių teorijų pirmutinė vieta priguli socializmui, nės jis daugiausiai iš-

aiškino priežastis pikto dabartiniam ekonomiskam gyvenime ir daug gero idėjo į ekonomiską mokslą. Bet ar greitai galėtų įvykti socialistų nemanymai? ar galima tikėtis, juog netolymoj' ateityje jau bus sąlygos, reikalingos naujai ekonomiskai organizacijai, kokios nori socialistai? Norint atsakyti ant šitų klausymu teip, idant kiekvienas galėtų kritiskai žiurėti ant atsakymo, reikia nors apskritai išguldyti svarbiausią dalį socialistų mokslo.

Ekonomiskas gyvenimas sudėtas iš daugelio dalių, turinčių ne vienoki svarbumą tautos ekonomijoje ir ne vienokią įtakmę ant visuomenės gyvenimo. Tai-gi matome, juog vieni dirba žemę, verpia, audžia ar šėip ką daro fabrikose arba namieje, žodžiu sakant — jie dirba daigtus žmonių reikalams pakakinti; kiti-gi laika kromus jau padarytų daigtų, pirkinų, — tai pirkliai; treči laiko bankus arba daro draugystes, skolinti pinigams ir tt. Iš šitų dalių ekonomisko gyvenimo svarbiausia yra pirmutinė, t. y. dirbimas (produkcija) daigtų, paskirtų pakakinimui žmonių reikalų, nės visos kitos dalys ekonomisko gyvenimo priguli nuo dirbimo formos; jeigu kiekvienas ukis pats dirbtų visus daigtus, kokie reikalingi jam, tai nereikėtų nė pirklių, nė kredito institucijų; teip-pat būtų, jeigu visa tauta arba viespatystė įsitaisytų teip, kaip pavyzdžiui imant, sodžius, kuris gyvena šitai kaip: Sodžiuje yra 1000 gyventojų; simtas jų pildo pareigas mokintojų, daktarų, tiesadarių, advokatų, veda bendrus sodžiaus reikalus; prie šito simto priguli ir tie, kurie negali dirbti; kiti-gi 900 atlieka materialiską darbą — dirba žemę, daro fabrikose daigtus, kokie tik reikalingi žmogaus gyvenime, siuva drabužius ir tt.; kiek kokių daigtų reikia daryti, sodžiaus vyresnybė renka tam tikras žinias. Žemė, fabriką, triobos, medega, žodžiu sakant — visį daigtai, kurie reikalingi darbui, priguli ne kiekvienam sodžiaus gyventojui skyrium, bet visam sodžiui, todėl visus darbo vaisius sudeda tam tikrose tribose; daigtai, reikalingi darbui, kaip antai: mašinos, prietaisos, medega ir tt., palieka sodžiaus valdyme ir eina į darbą, seniems daigtams nusidėvėjus; tų daigtų, kurie pakakina žmogaus individualiskus reikalus, vieną dalį atskiria užlaikymui žmonių, negalinčių dirbti, o kita dalis tenka darbininkams, atliekantiems materialiską ir dvasiską darbą. Idant visi gautų teisingą užmokestį už savo darbą, sodžiaus vyresnybė išduoda kiekvienam darbininkui, rastelį apie tai, kiek jis dirbo; reikiant kokių daigtų, darbininkas eina į triobą, kur tie daigtai sudėti, atiduoda rastelį ir gauna reikalingus daigtus.

Jei dabar į vietą šito pramanyto sodžiaus paimsime visą tautą arba viespatystę, teip-pat gyvenančią, tai ir bus tokia ekonomiska organizacija, kokios reikalauja socialistų mokslas. Iš aprašyto paveikslo galima matyti, juog svarbiausi principai šitos organizacijos štai kokie: 1) žemė, dirbamos triobos, fabrikos, darbo įrankiai, medega daigtams daryti, žodžiu sakant — vis tai, kas reikalinga dirbimui, priguli ne kiekvienam žmogui skyrium, bet visai tautai; todėl ir dirba žmonės ne skyrium kiekvienas, bet bendrovėmis; 2) kiek kokių daigtų reikia daryti, tai sprendžia vyresnybė, pasiremduama ant statistikos žmonių reikalavimų, t. y. ji renka žinias, kiek ir kokių daigtų žmonės reikalauja; 3) kiekvienas darbininkas gauna užmokestį pagal vertę savo darbo, o tuos, kurie negali dirbti, užlaiko visuomenė ir tam paskiria dalį visų darbo vaisių; savo uždarbį kiekvienas gali suvartoti, kaip nori: kas atlieka pakakinius reikalus, gali taupinti, dovanoti, palikti kam-nors mirdamas ir tt. Iš ekonomiskos organizacijos, paremtos ant tokių principų, lengva išvesti ir svarbesnės ypatybės, kokiomis būsimas žmonių gyvenimas skirtųsi nuo dabartinio. Svarbiausia ypatybė būtų tai, juog nieks nesisavinų svetimo darbo vaisių, nės kiekvienas atsiimtų tik užmokestį pagal vertę savo darbo; todėl ir turtingesniu už kitus galima būtų palikti, ne kokiu kitu keliu, kaip tik taupinant tai, kas atliktų nuo uždarbio pakakinius visus reikalus. Šiandien-gi didžioji dalis to, ką uždriba samdomas darbininkas, tenka valdytojui dirbamųjų daigtų, nės darbininko alga neišneša vertės to, ką jis uždriba; tai-gi, sakysim, jei fabrikantas moka darbininkui 1 rub. už dieną, tai tikrai galima tvirtinti, juog vertė to, ką darbininkas padaro per dieną, išneša ne 1 rub., bet daugiau, tegul bus 2—3 rub.; todėl visa, ką darbininkas uždriba viršiaus algos, tenka samdytojui dovanai ir tik dėlto, kad jam priguli dirbantieji daigtai. Šitai ir yra šaltinis didelių turty mūsų amžiaus ir nelygumo materialisko žmonių stovio; pripažinus-gi dirbamuosius daigtus per visuomenės sąrastį, nebūtų tokio nelygumo, nės kiekvienas gautų tik užmokestį už savo darbą. Toliaus, kadangi darbas būtų viehintelis pelno šaltinis, tai visi, kas tik gali, turėtų dirbti, nės kitaip nebūtų iš ko gyventi, dykauti galima būtų tik tol, koliai tektų uždarbio; todėl nebūtų tokių atsitikimų, kokius šiandien matome, juog kas-nors visą savo amžių švilpautų, mėtydamas turty, kitų žmonių uždirtbę ir tekusį jam tik dėlto, kad jis valdo daug žemės arba fabriką. Pagaliaus, kiekvienas sveikas žmogus netik turėtų dirbti, bet ir visada gautų darbą; kadangi visuomenė

valdytų žemę ir visus daigtus, be kurių žmogus negali dirbti, tai ji ir turėtų rūpintis, kad kiekvienas galėtų dirbti; darbas būtų netik kiekvieno pareiga, bet ir tiesa, t. y. kiekvienas turėtų tiesą reikalauti nuo visuomenės, kad ji duotų jam darbo. Šiandien-gi matome, juog darbas yra pareiga ne visų žmonių, bet tik tokių, kurie neturi didelių turtų; be to, tie žmonės, kurie priversti yra dirbti, neturi tiesos reikalauti, kad jiems duotų darbo; užtai ir girdime tankiai juog sveikas žmogus, kuris tikrai nori dirbti, skundziasi negaunąs darbo.

Kitų ypatybių naujos ekonomiskos tvarkos neminėsiu, nės, idant jės būtų aiškiai suprantamos, reikėtų išaiskinti toli teoriskai dalykai politiskos ekonomijos, o tai užimtų daug vietos. Norėčiau tik dar priminti du štai kokių dalyku. Labai tankiai tenka girdėti, buk socialistai reikalauja, kad periodiskai dalintų privatiskus turtus, idant materialiskas žmonių stovis būtų lygus, ir buk jie stengiasi isnaikinti tikėjimą. Iš to, kas augščiaus isguldyta, galima matyti, juog tarp socializmo ir periodisko dalinimo turtų nėra meko bendro; o apie tikėjimą tik tiek tegalima pasakyt, juog ekonomiskoj organizacijoje, paremtoje ant socializmo, nėra tokių sąlygų, del kurių tikėjimas negalėtų laikytis. Čia matyti, iseina tik *qui pro quo*: kadangi socialistai peikia tulus tikėjimo tarnus už tai, kad jiems labiaus rupi dideli turtai susikrauti, nekaip žmonės mokinti, tai tikėjimo tarnai ir perkelia kaltinimą savęs ant griovimo tikėjimo.

Taigi, bendras valdymas žemės ir dirbamųjų daigtų ir bendras dirbimas — svarbiausi pamatai ekonomiskos organizacijos pagal socialistų teoriją. Šitą forma valdymo ir dirbimo — ne naujiena žmonijos istorijoje. Austant civilizacijai, kada žmonės gyveno tik medžiokle ir žvejotimu, ne skyrium kiekvienas, bet susitelkę į bendrovės įieskodavo sau maisto; prietaisos medžioti ir žvejoti prigulėjo visai bendrovei; isvien pasigamindami daigtus kuno reikalams pakakinti ir dirbdami įrankiais, visiems lygiai prigulinčiais, ir darbo vaisius visi isvien vartojo. Lengva suprasti, dėlko viespatavo toks bendrumas. Laukinis žmogus, dirbdamas viens sau, neįstvertų ko voje dėl buvio; jis neturi tokios valdžios ant prigimties, kokią duoda žmogui civilizacija, todėl tik susidėjęs su kitais jis gali išveržti is prigimties reikalingus sau daigtus. Pradėjus laikyti gyvulių bandas ir dirbti žemę, bendras valdymas ir dirbimas neišnyko. Bandas laikė giminės; teip-pat ir žemę dirbo ne vienas seimininkas su pacia ir vaikais, bet giminė, prie kurios prigulėjo netik vyras, pati ir vaikai, bet ir tolymesni giminaičiai,

kaip antai: broliai, dėdės, broliavaikiai ir tt. žodžiu sakant; tai buvo ne dabartinė šeimyna, sudėta daugiausiai tik is vyro, pacios ir vaikų, bet giminaičių bendrovė, kuriai prigulėjo žemė ir kuri isvien dirbo ir vartojo darbo vaisius. Slenkant laukui, giminaičiai pradėjo dalintis žemę, skyrium kurtis dūbas ir skyrium dirbti, bet žemė vis-gi paliko savastim visos bendrovės, teip juog atskiri valdytojai neturėjo tiesos parduoti arba dovanoti savo sklypą. Juo tolymesnė tapo giminystė, juo labiaus nyko tarp giminaičių supratimas, juog jie kilę is vieno lizdo, pertai ir svėtimi pradėjo rasti bendrovėje. Tokiu keliu giminaičių bendrovė pavirto į kaimynų bendrovę, kaip ir pirma, žemė prigulėjo visai bendrovei, bet dirbo ją kiekvienas dūbininkas skyrium.

Minėtos bendrumo formos dar ir dabar tebėra tarp laukinių žmonių ir tokiose vietose, kur kultura ką-tik dar pradeda megsti; civilizuotose-gi šalise jau seniai jos išnyko ir tik kur-ne-kur te užsiliko liekanos, butent ten, kur kapitalistiska pramonė dar negiliai įleido saknis. Teip antai, tarp pietinių slovėnų dar ir dabar tebėra giminaičių bendrovė (zadruga); giminaičiai isvien valdo ir dirba žemę, isvien teip-gi vartoja ir darbo vaisius; Rusijoje-gi dar tebesilaiko vēlesnė forma valdymo žemės, negu tarp pietinių slovėnų, butent kaimynų bendrovei; bet kiekvienas bendrovės sąnarys skyrium dirba savo sklypą; kaip kur pasitaiko ir bendras dirbimas, bet labai retai ir, be to, bendrai dirbami daugiausia tik plėšiniai ir dirvos, gulinčios toli nuo sodybų. Tarp amatininkų Rusijoje teip-gi pasitaiko bendras valdymas ir dirbimas; teip antai, puodžiai, kalviai ir k. turi bendrą triobą, susidėję perkasi darbo įnagius ir medegą, isvien dirba ir dalinasi pelną.

Jei dabar atsikreipsime nuo šitų atsitikimų bendro valdymo ir dirbimo, turinčių savo saknis tolymoj praeityje, ir įieskosime tokio-pat bendrumo paveikslą, kurie būtų kilę naujoj gadynėje tai visai mažą jų terasime. Ketvirtoj ir penktoj dešimtyje šio amžiaus, per įtekinę socialistų mokslo, pradėta buvo steigti dirbdamosios draugystės (Produktivgenossenschaften) istekliu, paaukautu vyriausybės, visokių korporacijų ir atskirių žmonių, šitos draugystės buvo įsteigtos Prancuzijoje, Vokietijoje, Belgijoje, Anglijoje ir kitose šalise, bet, praėjus neilgiausiam laikui, daugumas jų išnyko. Vėliaus teip-gi laiks nuo laiko buvo steigiamos šitos draugystės ir dabar visokiose šalise tebėra jų, gal, per tris šimtus.

Peržiūrėję trumpai įžymiausias ypač ekonomiskos organizacijos pagal socialistų mokslą ir panašias į šitą organizaciją eko-

nomiškas formas, žinomas žmonijos istorijoje ir esančius kaip-kur dar ir dabar, galime atsakyti ant augščiaus pastatyto klausymo, ar greitai galėtų įvykti socialistų užmanymai, ne kitaip, kaip tik: ne, ne greitai. Matėmė, juog, socialistai reikalauja, kad žemė ir, apskritai, visi daigtai, kurie reikalingi dirbimui, prigulėtų nekiekvienam žmogui skyrium, bet visai visuomenėi; prie tokios formos-waldymo ir dirbimas turėtų būti bendras, t. y. žmonės dirbtų nekiekvienas sau skyrium, bet organizuotomis kuopomis arba draugystėmis. Kadan-gi daigtai, dirbimui reikalingi, prigulėtų visiems lygiai, tai darbininkai būtų nedabartiniai samdinkai, bet lygus tarp savęs savininkai-dirbėjai; kiekvienas netik dirbtų, bet ir turėtų tiesą ir pareigą spręsti visus bendrus darbo dalykus. Sprendimas-gi ir vedimas bendrų dalykų reikalauja daug daugiau išmanymo ir apšvietimo, negu tai reikalinga privatiškiems, vienos žmogystės dalykams, nes šitie daug prastesni už anuosius; savo privatiškus dalykus vidutinis žmogus gali visai išmiutingai vesti, vienok bendruose dalykuose jis gali pasirodyti menkai išmanęs, kaip ir matome labai tankiai kasdieniniam gyvenime. Šiandien-gi apšvietimas ir, apskritai, intelektualiskas susigudrinimas tarp žmonių *en masse* perdaug žemai stovi, idant kiekvienas galėtų veikliai elgtis, o netik kitus sekti sprendžiant ir vedant bendrus reikalus. Bet be intelektuališko susigudrinimo bendriems dalykams reikalinga dar viena sąlyga, nuo kurios bendro dalyko prilikimas, sakysiu, daugiau priguli, nekaip nuo proto apšvietimo. Visur, kur tik žmogus susideda su kitais dėl bendro dalyko, jis turi išsivadėti dalies savo egoizmo dėl visų bendrų naudos, o kaip-kada ir visai, paaukauti bendram dalykui savo privatišką naudą; kaip tik jis peržengia slenkstį savo naminės sferos, priguli jau ne nuo savo vieno valios, bet ir nuo kitų, kurie lygiai su juo turi tiesą rūpintis bendru dalyku. Tik nusileidimas, prieš bendrą valią ir išsivadėjimas savo privatiškos naudos, kada reikalingai to pasisekimas bendro dalyko, sutvirtina bendrovę. Vis tai gali būti, jei žmogus šventai gerbia bendrą dalyką ir savo privatišką naudą sulieja su bendra nauda. Žiurėdam-gi į dabartinį gyvenimą, regime, juog svarbiausias principas žmonių pasielgimo yra visai kitoks; kur-kur, bet ekonomišką sferoje šiandien žmogus seka vien tik savo naudą, nesirūpinamas, sutinka ji, ar ne, su visutine nauda; iš savo privatiškos naudos jis nepaleidžia nė krislelio ir kovoja dėl jos kiek tik galėdamas, teisingu ir neteisingu būdu, da-gi tuomet, kada visutinė nauda netik nekenkia jo privatiškai sferai, bet dar sustiprina ją.

Kas reikalinga pakakinimui visuomenės reikalų, žmogus duoda ar pildo daugiausiai ne dėlto, kad būtų persitikrines, juog jo anka butinai reikalingai visuomenės gerui, bet kad žino, juog gali būti priverstas išpildyti savo pareigas per sudą ar policiją. Sekimas tik savo naudos, neteisingai suprastos, buvo priežastim, dėl kurios išnyko daug augščiaus minėtų dirbamųjų draugysčių; šita priežastis mažai ardo ir bendrumo formas, užsilikusias nuo senovės.

Negalima abėjoti, juog daug laiko turi dar pereiti, idant apšvietimas teip išsiplatintų ir kylantieji iš visuomenės reikalų motyvai teip valdytų žmonių pasielginą ir darbus, kaip tai reikalinga socialistų ekonomiškai organizacijai. Kampai, kuriuose šiandien visai dar nežymu apšvietimo, teip tankiai pasitaiko visose šalise, juog per daug optimistiška būtų tikėtis, kad per kelis dešimtmečius visi jie bus pilni šviesos; be to, nereikia užmiršti, juog apšvietimas gali gerai platintis tik tuomet, jeigu ir materialiskas būvis eina geryn; iki žmogus negali pakelti akių nuo žemės, kadan-gi slėgia jį vargas, nė kokie pamokslai nelys jam į galvą. O vargo, neišpasakyto vargo perdaug regime aplink save ir dar negreit išvysime užtekant saulę, kada vargdienis galės pasisakyti ir jis džiangišis jos spinduliais. Dar vėliaus ateis laikas, kada žmogaus pasielginą valdys ne vien egoizmas, bet ir motyvai, kylantieji iš visuomenės reikalų, -- visutinė nauda ir k., nes morališka žmogaus dalis auga ir mainosi dar lėčiau už intelektualiską.

Bet galima būtų pasergėti: dėlko-gi negalima yra šiandien arba artymoj' ateityje ekonomiškai organizacija pagal socialistų mokslą, jei laikosi augščiaus minėtos bendrumo formos Rusijoje, tarp pietinių slovėnų, tarp laukinių žmonių ir yra dirbamosios draugystės? Atsakyti ant tokio pasergėjimo lengva. Apie laukinius žmones nėra ką bekalbėti, nes jų gyvenimas labai prastas ir dėlto kolektyvizmui nereikia tokių pamatų, kokie reikalingi jam civilizuotose šalise; o kad rusų ir pietinių slovėnų bendrovės laikosi, tai nestebėtina, nes jų šaknys yra tolymoj' praeityje, jos išaugo istoriškai, žodžiu sakant -- tai produktai ilgos sociališkos evoliucijos; pagaliaus, šitos bendrovės ir dirbamosios draugystės negali būti argumentu, prieš kuri turėtų nusilenkti, ir dėlto, kad yra didelis skirtumas: ar visos tautos, sakysim, ekonomiškai organizacija turėtų būti paremta ant bendro valdymo ir dirbimo, ar bendrumo formos tik kaip-kur pasitaiko; jei kokioj' šalyje yra dabar bendrovės, tai dar negalima sakyti, kad ir visa jos ekonomiškai organizacija jau galėtų būti paremta ant bendrumo,

socialistų reikalaujamo, nės buvimas minėtų bendrovių nė kiek nepermaino principų dabartinės ekonomiskos organizacijos, socializmas-gi visai prašalina juos.

Tai-gi, jeigu norėtume artymiausioj' ateityje perdaryti ekonomiską gyvenimą pagal socialistų mokslą, tai būtų tik vienui vienas kelias — revoliucija. Bet ką naudotų is to žmonija? Neilgiausiai trukus po revoliucijos, viskas senoviškai virstų ir tik persimainytų turtų valdytojai; vietą dabartinių kapitalistų užimtų kiti žmonės, kurie sugrįstų prie dabartinių principų ekonomiskos organizacijos. Todėl galima būtų pasakyti perkeistais poeto žodžiais:

Das Neue stürzt; es ändert sich die Zeit,
Und altes Leben steigt aus den Ruinen.*)

O kol laikytųsi organizacija, revoliucijos įtaisyta, tai viešpatantų nelygumas, laisvė ir visuomenės sąnarių veiklumas, kylas is jų pačių dvasios, bet tik viršinių komanda. Labai gerai suprasdami šitai, ir patys socialistų vadai nė nesapnuoja apie revoliuciją ir kratosi nuo savęs apkaltinimus už bendrystę su anarchistais. Jie teip-gi nesitiki, kad jų ekonomiski idealai galėtų įvykti netolytoj' ateityje keliu socialistiskos evoliucijos. Todėl vieninteliai jų siekimai šiandien yra šitokie: organizuoti darbininkus, idant tarp jų subręstų solidariskumo dvasia, platinti tarp jų apšvietimą, rūpintis, kad būtų padidintas užmokestis už darbą, taisyti dirbamasi draugystes, sutverti is darbininkų stiprią politiską partiją, idant jie turėtų įtakmę ant išleidimo įstatymų, ant viešpatystės politikos ir tt.

Pagaliaus, ne pro šalį būtų pridurti, juog dabartinis socialistų mokslų stovis neleidžia tikrai sakyti, ar bus kada lygiai tokia ekonomiska organizacija, kokiós reikalauja socialistai, nės įstatymai, kurie valdo socialistiską evoliuciją, dar perdaug mažai težinomi, idant galima būtų įspėti, kokia ekonomiska organizacija bus, sakysim, po kelių šimtų metų. Jei matome, juog dabartiniam ekonomiskam gyvenime, paremtame ant privatiskos savasties ir individualizmo, kyla priešinga tendencija, kuri turėtų paginidyti bendrą valdymą dirbamųjų daigtų ir bendrą dirbimą, tai dar negalime sakyti, juog šita tendencija galų gale būtina sutvers socialistiską organizaciją, kaip ją dabar suprantame.

Jaučiu, juog kantrus skaitytojas jau nerimsta rūščiai nepasakęs sau dvasioje: aplinkui — neturtas, socializmas dar negali jo išnaikinti, tai ką-gi turėtume daryti, idant žmonės galėtų lengviaus kvėpuoti nesdami

gyvenimo našta? Jug negalima, sakys skaitytojas, kęsti, kad žmogus, kurį mes turime gerbti jau tik dėl vieno šito vardo, be savo kaltės skęstų varguose ir vienkart laikytų savo pečiais gerovę kitų žmonių. Be abejo-jimo, kiekvienas turi sutikti, juog sunku regėti neteisingumas žmonių gyvenime ir vargas, kuriame nyksta žmogystė; bet, nors ir labai nesmagu, vis-gi reikia teip-gi sutikti, juog neteisingumas ir vargas ne vakar atsirado ir ne rytoj' palkaus mus piove. Šitai turime pripažinti dėlto, kad negalima ūmai permainyti visuomenės gyvenimo, išėmus jo pamatus, įsistovėjusius per ilgą laiką socialistiskos evoliucijos. Jeigu galima būtų pakreipti, kaip norint, gyvenimas, tai seniai jau būtų įvykusios visokios utopijos ir teorijos, pradėjus nuo Platono ir pabaigus nors ir Fourier. Todėl, norėdami pagerinti ekonomiską būvį, *volens nolens* turime žemtis ant dviejų svarbiausių pamatų dabartinio ekonomisko gyvenimo — privatiskos savasties ir samdomojo darbo; pripažindami situodu pamatu per neišvengiamas sąlygas, turime taikinti prie juodviejų ekonomiskus užmanymus, įsisaugius vietas ir laiko reikalų, atsimindami tik visuomet, juog visų užmanymų siekis turi būti visutinė nauda, gerovė kuodidžiausio žmonių skaitliaus, o ne pakakinimas reikalų atskirų žmogysčių. Bet eidami šituo keliu neturime teip-gi užmiršti, juog žmogus yra stiprus ne skyrium sau vienas, bet tik bendrovėje; užtai, dirbant ant dirvos privatiskos savasties ir samdomojo darbo, reikia teip-gi rūpintis, kad kuodangiausia kiltų visokių bendrumo institucijų; jos padės geriaus dirbti tarp dabartinių ekonomiskų sąlygų ir vienkart įpratys žmones į bendrumą, pagimdys solidariskumą ir sutvers augščiaus minėtus pasielgimo motyvus, kurie kyla is visuomenės reikalų; galų gale tokiu keliu bus padaryta dirva ir labiausiai geistiniai bendrumo formai — dirbamajai bendrovei, kurioje patys darbininkai valdys visus daigtus, darbei reikalingus. Tik laikydami šitu principu ekonomiskoj' sferoje galėsime tikrai tikėtis, juog mūsų darbas duos geidžiamus vaisius, ir ne užsitarnausime, kad mus vadintų vėjo vaikais.

Idant ką-tik išreikštos mintys būtų aiškesnės, norėčiau pavyzdžiais parodyti, ką reikėtų daryti mums, lietuviams; tiktai per pareigą laikau pasergėti, juog aš neketinu išguldėti čia smulkiai visą programą ekonomiskų užmanymų, reikalingų mūsų tėvynėje. Tokios programos dabar negalima sutverti, nės, pirma, mes neturime nė kokios statistikos, ant kurios turi remtis visi ekonomiski užmanymai, antra-gi, sutverti tokią programą — tai ne vieno žmogaus darbas; todėl aš

*) Kas nauja griuva; laikasmainos
Ir senovė is griuvėsių grįšta.

norėčiau tik apskritai parodyti, kas reikėtų daryti pagal augščiaus išguldytas pažiūras ant ekonomiško gyvenimo.

Pirmiausiai turiu pasergėti, juog mums lygiai turi rūpėti ir samdomieji darbininkai, nės jie visi — darbo pelės. Aš nesuprantu, dėlko tūli mūsų draugdirbiai ant pirmutinės vietos stato, bet savo raštuose, samdomuosius darbininkus, ukininkus-gi mini tiktai sankabose. Cia, matyti, yra įtekmė socialistų programos, per mažai apmąstytos pagal vietinių sąlygų reikalavimus. Sutikime, juog mūsų draugdirbiai pataria daugiausiai rūpintis samdomaisiais darbininkais, norėdami perdirbti ekonomišką gyvenimą pagal socialistų mokslą, bet ar tai gali duoti tiesą kreiptis nuo ukininkų? Ne, negali; jeigu mes tvirtiname, juog ypačiai tarp samdomųjų darbininkų reikėtų daryti dirvą bendrumo formoms per kurias galėtų įvykti socialistiška organizacija, tai turime išrodyti, juog įvykdyti bendrumo formoms samdomieji darbininkai yra geresnis elementas, nekaip ukininkai; šitai da neisrodyta ir bereikalo būtų bandyti išrodyti. Nors dabar dar nėra pas mus dirbamųjų draugysčių, per kurios greičiausiai galėtų įvykti socialistiška organizacija, vienok galima daryti dirvą kitoms bendrumo formoms, kurios galėtų pasisekti ir tarp dabartinių ekonomišku sąlygų; šitoms-gi bendrumo formoms ukininkai gali tikti nemažians už samdomuosius darbininkus, o slenkant laikui pasidarytų dirva ir dirbamoms bendrovėms. Bet, gal but, darbininkais reikėtų mums ypačiai rūpintis dėlto, kad XIX amžiuje ketvirtas luomas turis išristi socialiską klausymą, kaip baigentės XVIII amžini buržuazija sugriovė valdymą aristokratijos ir kunigijos ir apskelbė visų lygumą ir laisvę. Jeigu teip manytų mūsų draugdirbiai, tai turėčiau pasakyti, juog XIX amžiuje galima būtų išristi socialiską klausymą tiktai revoliucijos keliu; bet revoliucija tik neilgam sugriautų dabartinę tvarką ir perėjus trumpam laikui iš griuvėsių vėl sugrįstų senovė, persimainiusi tik tiek, kad vietą daugelio dabartinių valdytojų turtų užimtų kiti žmonės, kurie dabar nevaldo turtų. Todėl kam-gi reikėtų revoliucijos keliu atimti žemė Lietuvoje nuo dabartinių ukininkų ir atiduoti samdomiems darbininkams, nekalbant jau apie tai, juog revoliucija, kaip sakiau būtų visiška nenaudinga.

Tai vienas principas, kurio reikėtų mums laikytis. Toliaus, atsikreipus prie žemės valdytojų, ukininkų, reikia pripažinti per svarbiausią užduotį — padidinimą darbo našumo. Kiekvienas mūsų žino, juog Lietuvoje žemdirbystė žemiaus stovi, nekaip kitose šalise, ir pertai neduoda tiek pelno, kiek galėtų

duoti, jeigu žemė būtų dirbama pagal dabartinio mokslo reikalavimus. Idant darbo našumas būtų didesnis, reikėtų, kad žmonės mokėtų išdirbti žemę pagal tai, kaip to reikalauja yvairios jos ypatybės; be to reikėtų teip-gi pamesti trilaukiškas dirbimas žemės, nės jis yra mažai naudingas; pagaliaus, ir auginimas gyvulių turėtų buti geriaus įtaisytas, idant pavirstų į pelno šaltinį, o nebutų tik kasdieniniams namų reikalams pakakinti. Vis tai geriausiai įvyktų, jeigu žmonės praktikoje matytų arba permanytų, kaip yra varomas racionališkas ūkis; todėl reikalinga būtų, kad jauni vaikinai, ypačiai siokią-tokią mokyklą išėję, galėtų praktiskai pasimokinti racionaliskai dirbti žemę ir varyti kitas šakas laukų ūkio. Pramynę kelią šitam tikslui išristume svarbiausią dalį minėtos užduoties padidinimo darbo našumo; kitai-gi jos daliai tiktu rašyti knygutes, paskirtos laukų ūkio reikalams, ir tiesiog platinti apskritimas raštu ir žodžiu, nės prityrimas liudyja, juog darbo našumas priguli netik nuo technisko apšvietimo, bet ir nuo apskrito intelektualisko sugudrėjimo. Toliaus, labai naudinga būtų steigti visokios draugystės, butent, padarams, žemdirbystėje reikalingiems, pirktis, veisliniams gyvuliams taisyti, javams pardavinėti, pinigams taupinti ir skolintis, javams nuo ledų apsidrausti ir tt. Įvykus tokioms draugystėms, ukininkams lengviaus būtų igyti visokie padarai ir daigtai. ūkyje reikalingi, nės viskas pigiaus atsieitų; be to, brangesnius daigtus, kurių vienas ukininkas negali įsitaityti, galėtų netik nusipirkti susidėje, bet ir isvien vartoti; draugystės išnaikintų teip-gi visokius tarpininkus-pirklius, kurie dabar susikrauja turtus iš ukininkų pelno; pagaliaus, atsiradus draugystėms pinigams skolinti, ukininkai issigelbėtų nuo žydų ir nenugyventų namų keletą šimtą rublių pasiskoline, kaip tai dabar tankiai pasitaiko. Nauda, kokią duotų minėtos ir kitokios draugystės, būtų labai didelė ir žymiai pakiltų ukininkų gerovė. Pagaliaus, tarp sąlygų jų gerovei pagerinti turiu paminėti ir tai, juog reikėtų platinti amatai ir pratinti prie pirkliaavimo. Pasididinus skaitliui amatninkų ir pirklių, mažiaus žmonių verstus žemės darbų ir žemė nesidalintų į mažus sklypus, kurių valdytojai pirmosios ar antrosios eilės, mirus tėvams, parvirsta į bernus, kaip tai dabar regime.

Liko dar pakalbėti apie samdomuosius darbininkus. Jų materialiskas stovis priguli nuo algos didumo; todėl reikia rūpintis, kad alga būtų kuodidžiausia. Apie ukininkų darbininkus šuriu pasakyti, juog, nepersimainius dabartinėms ekonomiskoms sąlygoms Lietuvoje, ukininkai negalėtų mokėti didesnių algų, nės

dabar labai maža duoda pelno; užsimokėjus mokesčius ir bernams algas, vidutiniam ukininkui lieka, gal but, nedaugiau už berno algą, o pasitaikius ūkyje kokiai nelaimėi, reikia dar ir pasiskolinti. Žinoma, galima būtų pasergėti, juog ukininkai nieku negeresni už samdomuosius darbininkus ir jiems užtektų tiek pelno, kiek išneša darbininko alga; todėl dėl visutinio gero reikėtų, matyti, rūpintis, kad ir prie dabartinių ekonomiškų sąlygų ukininkai mokėtų didesnes algas darbininkams ir kad patys pasikakiatų mažesniu pelnu. Bet jeigu mes reikalautume to nuo ukininkų, tai jie turėtų jūg pilną tiesą atsakyti mums maž-daug šiteip: „Jūs inteligentai, reikalaujate, kad mes, dėl visutinio gero pasikakintume mažesniu pelnu. Labai gražiai, bet mes, tamsūs žmonės, nesuprantame to jūsų visutinio gero ir mums yra brangesnis už jį kiekvienas, skatikas, kuris atlieka nuo bernų algų; jus-gi, inteligentai, suprantate tą visutinį gerą, tai duokite mums pavyzdį: neįieškokite didelio pelno, nebėgkite dėl jo į svietimus kraštus, bet gyvenkite tarp mūsų pasikakindami mūsų duona ir dalindamiesi su mumis savo mokslu. Tada mes matysime, kad tos jūsų kalbės apie visutinį gerą — ne iš oro pagautos.“ — Jei pelnas yra toks didelis, juog darbininko alga turėtų būti pakelta, tai algai pakelti reikalinga, kad vieniems darbininkams reikalaujant didesnių algų kiti nedrįstų už mažesnes pasisamdyti. Tai-gi, pavyzdžiui imant, jeigu dvarų, fabriku arba didesnių ukininkų darbininkai dabar reikalaujant padidinti algų, tai jų reikalavimai palikti be kokių pasekmių; samdytojams lengva būtų gauti darbininkų, kurie sutiktų už mažesnes algas; nės šiandien tarp mūsų darbininkų nėra tokios vienybės, idant jie prilaikytų viens kito reikalavimus, netinkant samdytojams pakelti algų. Todėl, idant darbininko alga pakiltų, reikalinga yra dvi sąlygi: 1) ukininkų ukis turi palikti pelningesnis, 2) tarp darbininkų turi subręsti solidariskumas ir įvykti vienybė. Pirmoji sąlyga įvyks per užmanymus, kuriuos minėjau kalbėdamas apie žemės valdytojus; bet šitų užmanymų negana, idant ūkis duotų kuodidžiausią pelną, nės jame susilieja darbas paties ukininko ir samdomojo darbininko; todėl be minėtų užmanymų pakelti darbo našumui, kurie turėtų įvykti tarp pačių žemės valdytojų, reikia rūpintis pakelti našumą ir darbininko darbo. Darbo našumas, kaip sakiau kalbėdamas apie ukininkus, daug priūali nuo apsvietimo ir tiesiog nuo intelektualisko sugudrėjimo. Apsviestas darbininkas gali geriau už neapsviestą išdirbti žemę; jis gali padėti ukininkui nuspręsti, kokios ukio dalys būtų

naudingesnės, persimainius ekonomiškoms sąlygoms, pavyzdžiui imant, kas būtų naudingiau, ar įvairi pardavimui auginti, ar geri gyvuliai taisyti ir iš jų pelnytis; jis gali teigti drange su ukininku išrasti įkyje naujus pelno šaltinius, kurie galėtų sektis pagal vietines sąlygas, kaip antai: įtaisyti gerą sodą ir tt. Be to, apsvietimas pakelia supratimą parėigų, kurias žmogus turi pildyti ir užsiėmęs koki darbą, ir kaip visuomenės sąnarys. Todėl reikėtų platinti tarp darbininkų knygutės ir apskrito turinio, ir ūkio reikalams paskirtas. Kadangi vienam sunku įgyti visokias knygutės, tai geriausia būtų steigti tarp darbininkų draugystės knygynėliams taisyti; tokių draugysčių sąnariai galėtų netik skyrium, bet ir kuopon susirinkę skaityti ir tokiu budu galėtų pasikalbėti apie skaitomus dalykus. Pakilus darbininkų apsvietimui ir įvykus kitoms sąlygoms, nuo kurių, kaip sakiau, priūali ūkio pelningumas, pakiltų visos tautos darbo našumas ir sykiu darbininko uždėtis, nės ekonomiska istorija liudyja, juog augant darbo našumui ir visai kultūrai eina didyn ir darbininko uždėtis, Tiesa, ta pati istorija teig-gi liudyja, juog darbininko uždėtis kyla lėčiaus už darbo našumą, teig juog nors uždėtis absoliutiškai ir kyla, vienok jo didumas sulyginamai su tuo, ką darbininkas padaro, eina mažyn; tai-gi, sakysim, jei prieš 25 metus darbininkas fabrikeje užsidirdavo $\frac{1}{2}$ rub. per dieną ir padarydavo pardavinių už 1 rub., o dabar jis užsidirba 1 rub. ir padaro pardavinių už 3 rub., tai aišku, juog jo uždėtis absoliutiškai pakilo ant $\frac{1}{2}$ rub.; vienok uždėbio didumas sulyginamai su tuo, ką darbininkas dabar padaro per dieną, sumažėjo ant $\frac{1}{6}$, nės pirma uždėtis išnešdavo $\frac{1}{2}$ pardavinių vertės, o dabar — tik $\frac{1}{6}$. Todėl, idant kylant darbo našumui ir darbininko uždėtis kiltų netik absoliutiškai, bet ir sulyginamai su darbo našumu, reikia, kad darbininkai galėtų priversti samdytojus, kad padidintų užmokestį, pakilus darbo našumui; šitai gali įvykti tik tuomet, jeigu tarp darbininkų yra solidariskumas ir vienybė. Tai-gi aišku, dėlko augčiaus sakiau, juog pakelti darbininkų algoms Lietuvoje reikalinga, kad tarp jų subręstų solidariskumas ir įvyktų vienybė. Kokiu budu galima tai pasiekti? Solidariskumas gali buti tik tarp tokių žmonių, kurie turi vienokius reikalus ir suprinta, juog jie geriausiai gali pakakinti savo reikalus ne skyrium kiekvienas dirbdamas, bet tik išvien eidami. Nėra ką bekalbėti, juog mūsų darbininkų reikalai yra vienokie — kiekvienas nori kuodaugiausiai užsidirbti — bet nė Jonas, nė Petras, nė Vincas nesupranta, dėlko reikėtų jiems laikytis tarp

savęs vienybės, idant visi galėtų kuodaugiausiai užsidirbti. Šią priežastį ir reikia jiems išaiškinti. Ji yra, kaip sakiau tūlose vietose, augščiaus, prigimtyje dabartinės ekonomiskos organizacijos. Kadangi dirbantieji daigčiai priguli atskiriems žmonėms, tai jiems tenka visa, kas atlieka nuo darbininko algos; šitoji-gi išneša nedidelę dalį to, ką darbininkas padaro, ir nors ji absoliutiškai anga kylant darbo našumui, vienok sulyginamai su darbo našumu eina mažyn; pertai didžioji dalis to, ką darbininkas padaro, dovana tenka valdytojui dirbamųjų daigtų. Pačioj prigimtyje dabartinės ekonomiskos organizacijos nėra tokių sąlygų, dėl kurių darbininko uždarius naturališku keliu turėtų pakilti tiek; juog dirbamųjų daigtų valdytojui liktų tik teisingas užmokestis už jo paties darbą, arba nors teisingas procentas už kapitalą. Todėl reikia aiškinti darbininkams ypatybės dabartinės ekonomiskos tvarkos, reikia duoti jiems suprastai jos pamatai ir kritikuoti visą, kas jiems yra nenaudinga. Kaip visa tai bus aišku darbininkams, tai jie supras, dėlko reikėtų laikytis tarp savęs vienybės, ir subrės tarp jų solidariskumas, teip juog jie nebekenks viens kitam, per konkurenciją reikiant pakelti algai. Bet vieno solidariskumo, parimto ant supratimo reikalų vienodumo ir ant bendrų jausmų, nepakanka, idant reikiant darbininkai kaip vienas galėtų kovoti dėl pakelimo algos; visada gali atsirasti tokių darbininkų, kurie arba neturės solidariskumo jausmų, arba labiaus seks savo privatiskus reikalus. Aišku, juog tarp darbininkų reikalinga yra organizacija, idant viens kitą galėtų prisiversti dėl bendrų dalykų. Visi darbininkai turėtų susitraukti į draugystes ir įsteigti organą, sakysim, komitetą, kuris būtų ryšiu tarp visų draugysčių ir vestų visus jų bendrus reikalus. Suprantamas daigtas, juog tokia organizacija galės įvykti pas mus tik tolymoj ateityje, nės jai yra reikalinga ir kitokia politiška tvarka, nekaip dabar pas mus yra, nekalbant jau apie tai, juog tarp laukų darbininkų labai lėtai anga vienybė, kaip tai liudina Vakarinės Europos prityrimas; bet tai negali būti kliutim, kad mes palengva itumėsi prie geidžiamoj siekio. Kaip kiekviena pairesnė organizacija išeina iš prastesnių formų, tai ir minėtai darbininkų organizacijai galėtų būti padaryta dirva steigiant tarp jų draugystes ko-yvairiausiams reikalams pakakinti, nės tokiu keliu darbininkai palengva įprastų bendrai dirbti, ir rūpintis savo bendrais reikalais. Tai-gi geistina būtų steigti draugystės blaivumui prisitūrėti, knygynėliams taisyti, laikraščiams skaityti, kromams laikyti ténai, kur daug

darbininkų iš savęs gyvena, ir tt. Visa, kas aukščiaus sakyta, gali daryti pas mus tik privatiska iniciatyva, nės bent tuotarp negalima tikėtis nė kokios pagalbos nuo viešpatystės; užtai nė neminėjau to, ką turėtų daryti viešpatystė, idant pakiltų Lietuvos ekonomiskos būvis. Aišku, juog ties mūsų inteligencijos akimis guli plati dirva, ant kurios reikia dirbti raštu, žodžiu ir gyvu paveikslu; norint gerai išdirbti šią dirvą ir sulaukti gražių vaisių, reikia rūpintis, kad į ją sukibtų kuodaugiausia naujingų pajėgų, kurios iširtų ją skersai ir išilgai į kiekvienai dulkėlei duotų gyvastį savo išmintingu darbu. Į šią šventą darbą turi eiti kiekvienas, kas tik gali dirbti, šiokiu ar tokiu būdu; ir ukiniškai, ir bernai turi tiesa sukkti mus: — „Vyrai! dirbkite drauge su mumis! tegul mums visiems padeda jūsų mokslas, kuri įgyjote per mūsų pūslėtas nuo darbo rankas!“

Tūli skaitytojai, žinoma, pasakys, juog visa, kas pagal mane reikėtų daryti Lietuvoje, yra vieni tik paliatyvai. Tikra tiesa, — ir aš pasakysiu, bet jeigu mes, atmetę tokius paliatyvus patartume dabar žmonėms tieskoti radikališką jaisto nuo ekonomisko pakto, tai pasielgtume teip, kaip beširdis sykstuolis, kuris parašius alkanam žmogui duonos parodytų jam paukštį padangėje ir lieptų pasi-gauti badui nutildyti. L. Jonaitis.

Paveikslas žmonių draugijos XIX amž.

Pagal Bellamy.

Idant paveizdingai išrodyti kaip gyvena žmonės visokių luomų mūsų amžiaus, o ypač kaip elgesi lobinikai link vargšų ir atbulai, — sulyginsime dabarnykščią draugiją su milžiniška karėta, kuriai traukti tai kalnuotais keliais, tai smėlu, tai purvu tapo pakinkyta mynė žmonių. Vežėjum yra badas, neduodantis pailsio nė valandos, nors judėjimas negal būti smarku. Nors traukymas tos karėtos itin sunkus, vienog ji pilna keliauninkų (passažierių), kurie niekuomet neapleidžia savo vietų, kad ir važiuoj ant priešaugščiausią kalną. Vietos karėtoje itin smagios ir patogios. Sedėdami augštai, augščiau negu dulkė gal pasikelti, keleiviai lyg valiai gal gerėtis gražumu pasaulės arba kritiškai apsvarstinti darbą pakinkytų žmonių gyvuolių. Paprastas dalykas, kad kiekvienas labai pageidauja tokios vietos, kad kiekvienas kits kitam nori išplėsti tą vietą, nės kiekvieno žmogaus siekiu yra užtikrinti tokią vietą nevien sau, bet ir savo įpėdinams. Paprastai kiekvienas turi tiesą savo vietą palikti kam panorėji, bet gali ir visai jos nūstoti. Noris tos vietos labai patogios, bet

esti atsitikimai, kad laike smarkesnio karėtos sutremimo sis-tas nenusilaiko ir nustojes lygsvarumo krinta žemyn; toksai priverstas tuoj stvertis virvės ir traukti karietą lygiai su kitais, arba purvo sumaišytas tampa sutrupintas jos rafais. Todėl nustoti tokios vietos kiekvienas baisiai bijo ir viena mislys, kad tai gal atsitikti trukdo visą laimę sedinčiųjų karetoje.

Bef, pasiklausite, ar-gi jie tikt apie savę mislyja. Ar-gi patsai jų perteklius ne kankina jų sąžinės, kada sulygina savo padėjimą su likimu savo įkinkytų brolių ir seserų, kada mato kad jie besėdėdami apsinkina darbą anųjų? Bene neturėjo jie sąjausmo dėl savo artimų, nuo kurių skynėsi tiktai pasisekimų? — O teip! patogiai atsilošę ant caro sostų jie išreiškia žodžiais savo priėjimą, ypač atsitikus sunkesniam keliui arba pasikėlimui ant statans kalno. Tuomet tampa baisu žiurėti ant tų pakinkytų, kaip jie raginami bado smugiais pervirs savo spēkų traukia sunkią karėtą, akys jų išlenda virsyn, bastosi jie į visas šalis, kits silpnesnis krinta ir tuoj tampa sutrintas ratais arba kas pikčiau purvu prisigėręs palieka plynyj; idant išlėto, baisesiosse kanciose užbaigti savo apgailėtiną gyvastį. Tuomet tūli iš pašazierų istikros širdes, žodžiais išreiškia gailėstį dėl varguolių; vieni iš tokių mielasiudingų žadina varguolius prie kantrybės ir paturi juose viltį, kad už kantrybę jie dasilauksę atpildos aname amžiname gyvenime, kiti-gi priima dalyvumą pirkime sužeistiems vaistų; bet kaslink palikusiu purve kaip vieni teip ir kiti lieka nemielaširdingais ir ne tik nesistengia ištraukti jų, bet kaip įmanydami keikia ir stengiasi juos įkišti dar giliaus.

Sūprantamas daigtas, kad tas pasigailėjimas atsiranda širdyse patogiai sėdintų dėl tos priežasties, jog kiekvienas iš jų bijo nustoti savo vietos, kadangi per apsilpnėjimą traukėjų karietą negal judintis lygai ir besisupdama iš šalies į šalį gal vieng, kitą išmesti iš savo vidurio arba, kas butum dar piktesnė nelaimė, visai pagrinti ir tuomi priversti visą žmoniją be išėmimo pasidalinti darbu; todėl ir dėl sutrintų bei palikusiu purve kaipo jiems ne benaudingu nejokio gailėsties netur.

Paprastai šitie laimingi pašazierai ypatingai mano, kad jie visai ne panašus į įkinkytus, kad jie geriau, dailiau sutverti, kaip aniejie, teip pasakyti, sulipdyti iš kito geresnio molio, kad anie ir teisingai gal reikalauti, idant kiti juos tranktu. Bet ypatingiausias yra tas dalykas, kad tokią pat nuomonę įgauna ir tie, kuriams kokiu nors būdu pasisekė pamest virvę ir įsispriaudė vidurį karietos

užimti joje vieta: tokiems nors dar nuo virvės rankų žaizdai neužgiję, rodosi, kad buvusieji jo sandarbininkai — tai žemesnis skyrius žmonijos, sutvertos idant jiems tarnautu. Teip tai išveizdi sendienykštis surėdymas mūsų draugijos.

Čekų Mokyklų Matica.

(Užbaiga.)

Išsikėles iš tėvynės čekas teipo-gi neužmiršta savo „Maticos“. Kasmetą ji gauna tukstancius guldenu iš Amerikos, Australijos, Rusijos, Londono, Vienos ir iš kitų vietų kur gyvena čekų iseiviai.

Sunku būtų ir rasti čeko, kuris nieko nebūtų paskyręs „Maticai“. Nėra tiesiog tokio čeko, nėra tokios čekų institucijos, kuri nelaikytų per savo pareigą selpti „Maticą“. Ją prilaiko ir čekų landtagas, ir visų miestų dūmos, kuriose tik daugumas sąnarių yra čekai, ir visokie čekų bankai, taupinamos kasos ir tt. Nėra nė vieno visutinio, privatisko, arba šeimynos šventimo, kuris neduotų „Maticai“ siokio tokio pelno.

Čekai naudojami iš kiekvieno atsitikimo padidinti „Maticos“ turtui. Ant visų mitingų, visutinių susirinkimų ir tt. kas-nors iš esančiųjų ant susirinkimo renka pinigus. Pasiėgus jeib kokiai politiškai sueigai, išeidamas visada gali sutikti prie durų žmogų, kuris pakisdamas skrybėlę sako:

— „Maticai“.

Per balius, rantus ir tt. pinigus renka damos.

Beto, čekai prasimanė rinkti pinigus visokin būdu, ir reikia tik stebėtis į jų šukrumą.

Besėdint, sakysim, kokiam-nors restorane, galima matyti šitokią sceną. Iš svečių, susėdusių prie vieno stalo, kas-nors atsistoja ir, iškėles augstų cigarą, sako: — „Pardodu per licitaciją „Maticos“ naudai cigarą. Prekis du kreiceriu; kas daugiau?“

Ant valandėlės visi restorane nutyla, o paskui iš visų pusų tik-saukia:

— Tris!

— Keturis!

— Pėnkis! . . . ir tt.

Pardavėjas cigaro vaikščioja nuo vieno stalo prie kito ir renka į skrybėlę kreicerius. Licitacija visada traukiasi gana ilgai, svečius apima entuziazmus, ir galų gale kam-nors tenka skatiko vertės cigaras, už kurį vienok duoda dabar du-tris guldenu. Surinktus per licitaciją pinigus įdeda su parašu „Mokyklų Maticai“ į skrynute, pakabintą čie-jau restorane; tokių skrynų Čekijoje, Moravijoje ir Silezijoje yra tukstanciu tukstanciai visokiose institucijose, užeinamose vietose ir kromuose.

Be sanarių nuolatinių mokesčių, „Matica“ kasmetą gauna daug paaukavimų po keletą simtų guldenų.

Apšviestas čekas nepraleidžia, galima sakyti, nė vieno svarbesnio atsitikimo savo gyvenime, nepaskyręs dėl jo visokios-tokios ankos „Maticai“. Prasideda tai beveik nuo paties gimimo. Per krikštynas svečiai visuomet sumeta kokią-nors sumą, kurią ir nušanta į „Maticos“ kanceliariją. Istojant vaikui į mokyklą tėvai paskiria keletą guldenų „Maticai“, idant paliktų atmintyje šita svarbi diena vaiko gyvenime.

Mokintiniai, pereidami iš klisos į klisą, surenka tarp savęs „Maticai“ nors nedidelę sumą iš sutaupintų skatikų, dėl kurių rasi, ne kartą buvo nevalgę pusryčių. Daugelyje gimnazijų ir realiųjų mokyklų mokintiniai surinkdavo tarp savęs per metus tiek pinigų, juog galėdavo gauti „įsteigtojų“ diplomą, kurį duoda kiekvienam, kas yra paaukavęs mažiąsias simtą guldenų. Tokį diplomą iškabindavo, paprastai, klisoje, ir jis pereidavo iš klisos į klisą drauge su mokintiniais, bet dar kasmetą prisidėdavo po vieną naują diplomą.

Dabar valdžia draudžia mokintiniams rinkti tarp savęs pinigus „Maticai“, todėl jie renka tik baigdami gimnaziją ir gaudami atestus ir vienu kartu surenka po keletą dešimčių guldenų. Žemesnėse klisose pinigus renka slapčia, ir drausmė, kaip visada atsitinka, tik sustiprina agitaciją dėl „Maticos“.

Jaunikaitis, užsisakydamas vizitinius bilietus, spausdina juos ant tam tikrų kartoninių lapelių, papoštų „Maticos“ emblema, kuriuos ji pati ir išleidžia. Pelnas iš pardavimo šitų lapelių tenka „Maticai“.

„Matica“ dirbdina savo pačtinę popierą ir konvertus, todėl jai duoda šioki-toki pelną ir meilės laiškeliai abiedviejų ičių jaunomenės.

Čekas, vesdamas, pačią, kviečia ant vestuvių laiškeliais, atspausdais teip-gi ant lapelių, kuriuos „Matica“ išleidžia. Per vestuves svečiai deda pinigus nupirkti „Maticos“ diplomui, kurį dovanuoja jaunavedžiams.

Ir čeko mintis duoda „Maticai“ pelnyti. Beveik kiekvienas čekas paskiria jai savo pastamente nors nedidelę sumą. Vainikus, kuriuos mirusiojo giminės, biciai ir pažįstami, deda ant grabo, labai tankiai daro iš baltų bilčiukų, kuriuos parduoda „Matica“, su žaliais lapeliais sumašytų.

Bylinėtojai, norėdami sušitaikyti, labai tankiai paskiria po keletą guldenų „Maticai“. Pelnas iš pralaimėtų laizybų tankiausiai tenka teip-gi „Maticai“. Advokatai ir daktarai kaip-kada atiduoda jai savą honorarą.

Pragoje, „Maticos“ kanceliarijos lange yra skylutė aukaujamiems pinigams įleisti. Kaip koki mėnesį per šią skylutę susirenka keli simtai guldenų.

Tuluose čekuose rinkimas pinigų „Maticai“ pavirsta įmanyja.

Visoj Čekijoje yra labai gerai žinomas restoranas „U Fleku“ Pragoje. Jame kasdien susirenka begalis svečių, prigulinių prie yvairiausių visuomenės dalių, pradėjus nuo universitetų profesorių ir literatorių ir pabaigus studentais, amatninkais ir pirkliais. Tarp kasdieninių restorano svečių labai įžymus yra kurpius Bilek. Jį galima matyti čia kas vakarą, besėdinti su alans stiklu ir cigaru ir besnekučiuojant su draugais.

Kaip tik baigiasi dešimta valanda, Bilek atsikelia iš savo vietos, pasiima pastovėlį (tačą) ir ima vaikščioti per svečius. Jis sustoja ties kiekvienu, vis-tiek, pažįstamas ar ne, ir pakisą pastovėlį. Kiekvienas svečias duoda mažiąsias kreicerį ir po dešimties minučių. Bilek grįšta ant savo vietos, suskaito surinktus pinigus ir atiduoda į kasą, kurios raktus visada turi du svečių, kasdien kitų. Teip apeidamas kasdien svečius Bilek surinko jau penkioliką su viršum tūkstančių guldenų.

Beveik kiekvienas čekų rašytojas, išleidamas savo darbus, per pareigą laiko paaukauti „Maticai“ keletą, kaip-kada ir kelias dešimtis ekzempliarų. „Matica“ parduoda juos ir išrinktus pinigus ima sau. Beto, Čekijoje išeina daug knygučių ir brošiūrų, iš kurių grynąs pelnas tenka „Maticai“.

Pati „Matica“ parduvinėja netik popierą, konvertus ir vizitinius bilietus, bet ir degtukus per automatas, pastatytus ant rinkų, ūlyčių ir soduose Pragoje ir kituose Čekijos miestuose. Ji teip-gi gauna visą pelną iš įeisimos Pragoje činožyklos.

Čekų fabrikantai ir pirkliai rūpinasi, kad gautų nuo „Maticos“ privilegiją dėti ant savo pardavinių parašų: „Čekų Mokyklų Maticai“. Nors už šią privilegiją kaip-kada reikia ir labai brangiai užmokėti, vienok kas gauna ją, nieko nenustoja, nes kiekvienas čekas greičiaus perka pardavinį su minėtu parašu.

Daug pelno gauna „Matica“ iš taisomų kasmeta jos naudai teatrų, koncertų, lekcijų, balių, rautų, makaradų, parodų, ekskurijų už miesto su muzika, loterijų ir tt.

Kasmetą, 28 dieną Rugsėjo mėn., kada mirė čekų užtarytojas šv. Vaclavas, per visą Čekiją stropiai renka pinigus paaukauti „Maticai“ atminimui savo užtarytojo šventes. Ikišioliai surinkta šita dieną simtas su viršum tūkstančių guldenų. Dvi čekų etnografiškos parodos — jubilėjinė 1891. m. ir etnografiška

1895 m. — teip-gi nemažai padidino „Maticos“ turta.

Ant šitų dviejų parodų buvo pritaisyta daugybė gražių stiklinių rinktuvių, į kurias aplankytojai dėjo pinigus. Įstabu, kad į rinktuves dėjo netik pinigus, bet ir lotėrijų bilietus, da-gi aukskaras, žiedus, brošas, antrankius. Ant etnografiškos parodos buvo įtaisytas tam tikrās paviljonas, kuriame žingaidus aplankytojai galėjo regėti milijoną kreicerių, sudėtą iš vienu kreicerinių monetų. Mokestis už įėjimą į šią paviljoną buvo pavestas „Maticai“. Tuli atvažiavusieji ant parodos miestų deputatai buvo atsivežę didėlias sumas, paskirtas „Maticai“.

Kitą syk „Maticai“ išleisdavo savo kalendorių, kurio redaktorais buvo du garsiausi čekų poėtu. Jar. Vrchlicky ir Sv. Ček.

„Maticai“ turi savo mėnesinį organą „Viestnik ustrzedni Matice Szkelske“, kuriame spausdo atskaitas apie savo darbus ir apie suvartojimą paaukautų pinigų.

„Maticos“ darbštumas kasmetą auga, ir patys vokiečiai prisipažįsta negali su ja kovoti. Galicijos lenkai, nusižiūrėję į čekų „Maticą“, teip-gi įsisteigė panašią draugystę, kuri per trejus metus surinko 70,000 su viršum kapitalo, pati įtaisė keletą mokyklų ir padėjo kelioms dešimtims sodžių įsitaistyti mokyklas; šita draugystė, kaip ir čekų „Maticą“, teip-gi gina savo tautą nuo suvokietėjimo Silezijoje ir vakarinėje Galicijoje. L. Jonaitis.

Tėvynės varpai.

Moterų „Žiburėlis“. Juodieji pranašai. Diktatoriaus meskerė su kunigu vieton slieka. Išmintingos lenkų merygos. Naudingąs darbas merginos S. Dvilypinis užmangmas.

Moteriskas elementas buvo didele parama vyriskam elementui netik. Biblijos rojuje — yra parama ir mūsų gadynės Lietuvoje, o da-gi platesnėje prasmėje. Pamenu gerai, kaip nusvito mums akys, kada stojo į glitą lietuvis rastininkės. Nudžiugome ne vien dėlto, kad jos užvadavo žulus per greit patrukusius darbininkus vyrus, bet ir dėlto, kad prisidėjimas moterų suteikė, teip sakant, pilnumą visam draugijos darbui. Dabar vėl, kada tuli karšti lietuviai atsalo, lyg žalbarščiai, o viens ir kits iš jų sukrovė idealus į pilvą ir supratime gyvenimą susilygino su žirgais šėrunais, vėl pasirodo moteriskės, vėl remia viesą dalyką jau ne ant raštų, tik ant kitokios dirvos. Dvi moters tyliai, be trenksmo įkuria draugystę „Žiburėli“ ir trumpame laike suspėja suteikt geroką pašalpą pinigais yvairiuose reikaluose. Tegul nors viena vyrų draugystė pasigiria su tokiomis pasekmėmis savo truso! O tikrai ant įkurtuvių „Žiburėlio“ nebuvė

nė karštų kalbų, nė iškilmingų žodžiuose aukų idealams ir tt. Tikiu, kad „Žiburėlis“ tas niekad neužges, kad visados svilys akis mūsų aptingusiems vyrams — jug Lietuvos vaidilutės moka prilaikyti amžiną ugnį.

Norėčiau šitą „Žiburėli“ pakist po akių mūsų juodiems pranašams. Matote atsiranda tarp kandidatų į šėrunus toki, kurie, norėdami nors akise svieto išteisinti savo apsilėidimą, skelbia, kad „iš to nieko nebus“ (t. y. iš mūsų darbo). Tie pranašai remiasi ant tų-pat pamatų, lyg tie blogdariai: nors pripažįsta savo kalte, bet juo daugiau suranda sądrangų, juo ramesni. Gal but, „Žiburėlis“ atkreips jų atydą ant artesnio prisiziūrėjimo į vaisius mūsų darbo. Gal prie „Žiburėlio“ šviesos teiksias užtėmyti, kad nežiurint ant visokių kliučių ir mūsų pačių nerangumo, darbas vis-gi eina pirmyn. Vyruciai! turite pripažinti, kad jūs pranašystė tai melas; zinokite, kad jūs dvaslą mes suprantame, o siekis jūs pranašystės mums aiškus ir labai bjauriai išrodo. Tai-gi liaukite gundę gerus žmonės dėl savo smulkaus egoizmo — jug ir teip jau perdaug yra ant svieto niekšų! Gana ir be jūs turime trukdytojų ir gundytojų iš yvairių pusių.

Štai Vilniaus diktatorius, patėmijęs, kad katalikų vaikai nenori lankyti cerkviniai-parapijinių mokyklų, aiškina per savo laikraštį, jug tos mokyklos katalikams visai nepavojingos, o kaipo liudijimą teisybės to aiškinimo, parodo vieną tokią mokyklą, kur net katalikų kunigas ateina mokinti katalikus jų tikėjimo dalykų. Šitas diktatoriaus atsiliepi-mas tai tik naujas pavyzdis slykštaus rusifikatorių vylio, paleistuvystės jų dvasios ir begėdiško drasumo meluoti tiesiog į akis. Tuotarpu, kada Kelmo eparkijos statistika džiaugsmingai rodo pasidauginimą perkrikštų į pravoslaviją per pagelbą cerkviniai-parapijinių mokyklų; kada pietvakariniame krašte svarsto klausymą, katros mokyklos greičiau suma-skoluoja — ar esančios po ministerijos priežiūra, ar cerkvijiniai-parapijinės; kada maskolių šunlaikraščiai lenktyn eina, atvirai duodami rodas privilejimo lenkų valščionių prie rusifikacijos idėjos per mokyklas ir tam tyčia rengiamus knygytus — kas jau vartojama Lietuvoje nuq seniau. Vilniaus diktatorius su visais savo garbingai uždirtbais orderiais žeminasi prie aiškaus melo ir, norėdamas pridengti maskolių mokyklų žabangas, kiša mums kunigą. Bereikalo! Mes suprantame siekius maskolių mokyklų ir tokius Miknevyciūs norėjau pasakyt: tokius kunigus teip-gi pažįstame.

Papasakosiu dar apie kitokį gundymą. Anuomet įkurti tapo Krakove t. v. „Bara-

nieckis kursai". Žinoma, atsirado pagalios ir *madre panny* (išmintingos mergos. *Madre panny* tarp kitų dalykų girdėjo apie lenkų patrijotišką idėją, apie priderystę tai idėjai patarnauti ir tt. Tai-gi-tulos iš jų, apsigyvenusios Lietuvoje, tai idėjai tarnauja: mokina kaimo vaikus *lenkiškai* ir stengiasi įkvėpti savo mokintiniams, kad jie *ėsa lenkai*. Merginos! jeigu jūs ištikro *madre*, tai suprasite, kad 1) mokindamos lietuvių vaikus vieton lietuviškai, tik lenkiškai, bereikalo teriojate savo brangias pajėgas, o vaikams veltui maišote galvas ir atimate jiems laiką išsimokinimo skaityti ir rašyti savo kalboje — iš ko turėtų gyvenime naudą 2) versdamos vaikų vadintis lenkais, pačiuos meluojatė ir per prievartą traukiate iš po nekaltų kudikių dorišką pamatą, mokindamos juos meluoti prieš savę pačius. Su tokiu karštumu prie darbo keliankite sau į Lenkiją: ten nenueis ant vėjo jūs išmintis ir iš darbo bus tikra nauda. O Lietuvoje tik pragaistį darote. Čia turiu pasakyti žodėlį apskritai lenkam. Meldžiami! sudrauskite savo *madre panny* nuo lenkavimo mūsų vaikų! Tas dalykas labai neparankus, ypač valandoje, kada bandome susipažinti, susiprašti ir ištikrųjų susitaikyti. Neklausiu jau, ką jūs pasakytumėt, bet ką padarytumėt, jeigu lietuvi mergina, apsigyvenusi Lenkijoje, imtų mokint lenkų vaikus tik lietuviškai ir verstų juos vadintis lietuviiais? Neminėsin vietas, kur *madre panny* trusa, nės iš to galėtų pasinaudot negeistini nagai. Bet jūs patys gerai turite žinot, kur ir ką veikia jūs apaštaliija.

* Priešais tą pragaistingą darbą galiu pastatyti naudingą darbą merginos S., kuri teip-gi turėjo norą mokinti vaikus, bet suprato, kad lietuvius pridera mokinti lietuviškai. Jau daug eilių vaikučių išmokino skaityti ir rašyti, jau daug širdžių plaka dėkingumu garbės vertai merginai. Juo didesnis jos nuopelnas, kad nemokėdama nė žodžio lietuviškai, pirmiau išsimokino lietuviškos kalbos, o paskui ėmėsi šviesti mažintėlius. Garbė tokiai darbininkei! Gaila, kad sąlygos neleidžia tuotarpu apreikšt pavardę tos merginos ir vietą jos apsigyvenimo.

Ar skaitysimė rankraščius, ar pataisytą ir atspaustą Nr. laikraščio, užtėmsime tokias neatleistinas kalboje ir rašyboje klaidas, kad net širpulčiai ima. Ir patiems nesmagu ir negražu prieš svetimsalius, ypač kad grįžtame vėl prie tų-pat klaidų, kurios vienu žygiu buvo jau beveik išnykusios. Žinoma, čia daug kalta paprasta mūsų raštininkų tinginystė pasipažint su gramatika, arba isitėmyti atskirus sraipsnius, rašytus kalbos dalykuose laikraštyje. Bet daugumas rašančių reikia išteisinti: jug neturi lemtai iš ko nė pasimokint,

nės vokiškai rašytos gramatikos, ne visiems prieinamos, o geros teisingos lietuviškos gramatikos, rašytos lietuviškai, visai neturime. Iki da pasirodys tolymoje ateityje tokia gramatika, ar negalima jos užvaduoti kokiu lapu trumpai sutrauktą kalbos ir rašybos tiesų? Išėitų iš to, gal but, gerokas straipsnis, kuri galima patalpinti „Varpe“ ir atspausti skyrium pardavimui ar išdalinimui. Jau kaip buvo silpni ir menki anais metais išleisti „Statrasos ramsčiai“, vienok ir iš jų rašytojai pasinaudojo. O tik šiandien nesulyginamai geresnius ramsčius galime sustatyti. Tai-gi, mus filiofiogai, statykite tuos ramsčius kogreidičiausiai — tai jūs pareiga! Labai busime dėkingi visi, o ypač redakcijos ir spaustuvės darbininkai, kurie dabar turi kęst už svietimas kaltes. Palaukite! Prie to užmanau dar vieną dalyką. Tegul taspat filiofiogas, kuris statys ramsčius, skaitydamas kiekvieną Nr. „Varpo“, užsiženklina užtiktas klaidas ir tegul sekamčiame Nr., atskyrriame straipsnyje vardu kad ir „Klaidos kalboje“, tas užtėmytas klaidas patalpina sykiu su pataisymu jų. Tai bus didelė parama patiems ramsčiams. Ar gerai bus? Suprantama, kad tam straipsninui neprigulės klaidos, statytojų padarytos, apie kurias turi rupintis redakcijos taisytojas.

Rusijos laikraščiai apė lietuvišką spaudą.

„Mitausche Zeitung“, kalbėdama apie tai, kad vyriausybei uždraudus spaudinti lietuviškas knygas lotyniškoms litaromis, anas spaudina Prusijoje ir gabena į Lietuvą, rašo ant galo teip: „Kadangi tie raštai neina per cenzurą ir daugumas jų rašyta dvasioje neprielankioje vyriausybei, lietuviai atsidadė vyriausybei, norėdami išnaikinti tokias niekadarystes, padavė peticiją ant augsčiausio vardo prašydami, kad jiems vėl leistų vartoti lotyniškas litaras knygoose spaudinamose Rusijoje. Tas prašymas badui tapo išklausytas. Daugiausiai pasirašiusių ant minėtos peticijos esant iš Vilkmėrgės pavieto, Kauno gubernijos.

„Peterburškija viedomosti“ teipogi raso apie uždraudimą. Šitas laikraštis sako, kad ukasas apie uždraudimą lietuviškos spaudos lotyniškoms litaromis pirmučiausiai turėjo siekį apginti lietuvius nuo lenkiškos itekmės, bet rezultatai visiškai atbuli pasirodė. Pasirbdė, kad nuo išdavimo to ukazo 1864 metuose iki 1891 m., t. y. beviaik per 30 metų lietuviškų knygų spaudintų rusiškoms litaromis išėjo tik *dvilėsimts*, o tuom tarpu per tą pat laiką knygų spaudintų lotyniškoms litaromis išėjo Prusuose ir Amerikoje suvirsum

septyni simlai. Tie išdavimai, kaip tai išsiaiškino paskutiniame laike daugiausiai paskirti lietuviams, priklausantiems Rusijai.

Toliaus „Peterb. vied.“, paminėjima, kad ir mokintas vyras Lamanskis priešingas tam uždraudimui, sako, kad „sistema praktikavojama lygšiolaik padėda tik Prusijai tapti platinioja šviesos ir abelnai dvasiška penėtoja lietuvių, kas žinomą atstumia juos nuo Rusijos ir platina neapykantą dėl josios, ko vyriausybė tarytum nenori matyti.“

Apart to prof. Lamanskis laikraštyje „Živaja Starina“, pašvestame etnografijai, patalpino kelis straipsnius apie lietuvišką alfabetą, kur išrėdęs kad uždraudimas lietuviškos spaudos buvo tai žingsnis klaidingas iš pusės vyriausybės, kviečia aną išnaikinti tą uždraudimą, kad tokiu būdu užkirsti kelią lenkiškai-katalikiškai ir užrubežinei propagandai tarp lietuvių.

Skaitant šitas žinias ir graudu ir smagu draugia darosi. Graudu, kaip pamislyji, į ką pavirstų mūsų laisva presa patekus į nagus rusiškos cenzūros. Smagu — pamislyjus, kad tai mes savo darbštumu ir energija priverčiame rusus prisipažinti, kad jų vyriausybės uždraudimai, dabojami žandarų ir parubežinių kareivių, neįstengia suslėgti atgyjančią Lietuvijoje dvasę laisvės ir geismą apšvietimo.

B.

Iš lietuviškų laikraščių.

„Rytas“ šeimyniškai-draugiškai ukiškas nedėlinis laikraštis išeina Vaterburyje Conn. Uždavimas to laikraščio, esąs maž daug tas pats, kaip buvusio „Bostono Lietuviško Laikraščio“. Redytojumi ir išdavėju yra kun. Zebris. Pirmas, N. pradėtas buvo statyti „su malda ir pasninku.“

Lietuviai Nev-Britain'o, kur gyvena tik apie 50 šeimynų, stato gražią ir brangią bažnyčią už 5,500 dol.

Vaterburyje Conn. 15 d. Vasario tapo atgrajitas antras lietuviškas teatras drama „Ponas ir Mužikai.“ „Rytas“ Nr. 1.

Nev-Jorke 8 d. Vasario „Mildos Giesmininkų draugystė“ laikė koncertą.

„Lietuv. Vienybė“ Nr. 9.

Kauno gubernatorius Klingenbergis padavė projektą visiems gubernijos „posredninkams“, idant jie per valščio sueigas prispirtų ukininkus padaryti „prigovorūs“, jog jie išsižada lotyniškų litarų o pirma maskoliškas litaras. „Apžvalga“ Nr. 1—2.

„Dziennik Posnandai“ patalpino iš Lietuvos korespondenciją, kurioje praneša, kad Kauno ir Vilniaus gubernijose pasirodė lenkiškos „proklamacijos“, gundančios Lietuvos žmones pakelti prieš valdžią maištą ir kad tos „proklamacijos“ esančios slaptomis iš-

leistos paties Vilniaus general-gubernatoriaus Orževskio, kuris gandydamas „proklamacijos“, horėtu įsigerbti aukštesnejai valdžiai ir parodyti, kad Lietuva reikalauja aštraus ir budraus prižiurėjimo ir persekiojimo maistinkų. Priešasčia tokio pasielgimo Orževskio esąs gaidas iš Peterburgo, buk augštesnėji valdžia kestinanti panaikyti Vilniaus general-gubernatorystę. Apie tai rašo „Lietuva“, „Liet. Vienybė“ ir „Apžvalga“.

Amerikos Lenkų laikraštyje „Zgodoje“, prieš naujus metus buvo pakeltas „lietuviškas klausymas“. Autorius to straipsnio, p. „Žmogus“, sako, kad programą lietuviškos darbu esąs per daug susiaurintas ir nenusikęs dėliai laukimo palengvinimo lietuvių buvio per Maskolijos vyriausybę, kad dėliai stokos apšviestu lietuvių apšvietimas tautos patekęs vienatinei į kunigijos rankas, kad bereikaligai lietuviai atstumę nuo savęs smulkiąją slėktiją, didesnius žemvaldžius, miesčionis, sulenkėjusią inteligenciją, žydus, baltarusius ir tt. Toliaus p. „Žmogus“ sako, kad Lietuva esanti neatskirtinai surišta su Lenkija ir kad gerai būtų Amerikos lietuviams prisirašyti prie lenkų „Związko“. Bet p. „Žmogus“ vis-gi mato tulas skriaudas, kurias lenkai yra padarę lietuviams, o kurias jie turi stengtis atitaisyti. P. Julius Butovt Andrzejkovicz kitoj vietoj „Zgodos“ (N. 52) taip-gi tvirtina, kad Lietuva pasiliksenti sudėtine dalimi lenkų ir lietuvių tėvynės Poščios ir sulausenti tos laisvės, kurios Lenkija sau trokšta ir nž kurią kančią ir kraują lieja. „Nauja Gadinė“ laiko paminėtus autorius už lietuvius ir jų darodinėjimus vadina „elukubracijomis Lietuvos Herma phroditų“. („Nauja Gad.“ N. 1.) „Bostono Lietuviškas Laikraštis“ neseniai atsiradęs užbaigė savo gyvenimą. („N. Gad.“ Nr. 4.)

Išėjo Amerikoj du nauju lietuviškų laikraščių: „Tėvynė“ ir „Rytas“. „Tėvynė“ yra mėnesinis laikraštis ir drauge organas „Susivienijimo Lietuvių Amerikoj“. („N. Gad.“ N. 9.)

Klausymą apie susivažiavimą mokintų Amerikos lietuvių jau keletas lietuviškų laikraščių svarstė su savais patėmijimais. „Nauja Gadyne“ iš Scranton Pa., nenor susivienijimo, brolystės su katalikais, jeigu jie neišsižadės „Romos hydros“. („Lietuva“ N. 5.)

Chicagoje pasidūoda Chicagos lietuviškų „patriotų“ vaistas, paprastai iš angliško „beez“ vadinamas, apie kurį yra iškabinti parašai ant gatvių. Vaisiai gydymo garsus. („Lietuva“ N. 5.)

Baltimorėje nuo 1. d. Balandžio išeis naujas lietuviškas laikraštis vardu „Kardas“. Išduotojumi laikraščio yra p. V. Karalius. Taip-gi rengiasi išleisti naują laikraštį kun.

J. Žebrys mieste Waterbury Conn., yra jau pargabenta mašina iš Bostono. („Lietuv.“ N. 8.)

10 d. Vasario „Vienybė Lietuvininkų“ šventė 10-metinį savo jubilėją. („Vienybė Liet.“ N. 8.)

Lenkai, patėmiję, kad skaitlius visokių laisvamųjų ne tik nesimažina, bet kas kart vis dauginasi, jau nuo seniai kalba ir po laikraščius skelbia apie sušaukimą lenkiškai-katoliško kongreso, kuris parodytu kelius, kaip reik apsieiti ir ką daryti dėl apsiserėjimo nuo teip limpančios ligos. Ant to kongreso, kaip sako laikr. „Polak v Ameryce“, lenkai žada užkvieti ir lietuvius. Kad pasirodytu, jogei ir mes numanome apie tokius reikalus, vertėtu ir mums paduoti savo balsą ant to kongreso. („Vienybė Lietuv.“ N. 7.)

Su dideliu skausmu širdies, sako „Polak v Ameryce“, reikia atsiliepti, jogei tarp lietuvių slovakų ir rusinių yra labai giliai isikerojęs „rusofilizmas“. („Vienybė Liet.“ N. 7.)

Mes gavome liudną žinią nuo p. Ilso iš Amerikos, kad „Saulė“ turi tiek abonentų, kiek kiti visi lietuviški laikraščiai drauge ir kad garbė lietuvių Amerikoje praščiausia ir valdžios stato juos drauge su lenkais ir Maskolijos žydais. Namų savininkai nenoriai parsamdo lietuviui gyvenimą. Gyvena jie čia paprastai po 8 viename kambaryje ir niekad grindų ne mazgija. Namuose, kur gyvena lietuviai, atsitinka tarp jų tankiai pestynės. Vasarą, taip papasakoja patys lietuviai, namus jų apgyventus eidamas ulyčia pažinsti pagal puikų aromatą. Musiskiai čia uždirba, gali sakyti daugiau ne kaip italionys arba chiniečiai. Chicagoje paprastas darbininkas uždirba vidutiniškai 15 dol. ant nedėlios, tarnaitė apie 12 dol., mažiausias uždarbis amatininko yra 20 dol. ant nedėlios. Bernai ant farmų gauna vietą, valgi ir 6—10 dol. ant nedėlios. Senatorius Lodje paduodamas į kongresą reikalingumą, idant nebutu laikomi Amerikoj' nemokantieji rašyti savo motyvuose, tiesiog sako, kad tą užmanymą paduoda vien todėl, kad apstabdyti ateivystę lenkų ir lietuvių kaipo mažiausiai apšviestų ir dėlto mažiausiai pagedaujamų ateivių.

Nedėlinis laikraštis „Lietuv“, išeinantis Chicagoje, nuo nekurių laiko pakrypo į geresnę pusę, paliovė platines priėtarus, niektikėjimą ir tamsią lietuviystę. Red.

Atskaityta veikalų lietuviškai-latviškos komisijos Petrapijlje.

Mokinti rusų filologai duoda labai didelę vertę lietuviškai kalbai; už tai-gi nėra nieko dyvino, kad jie įsteigia tarp savęs komisijas ir draugystes tyrinėjimui mūsų liežuvio; prie

tų komisijų jie stengėsi pritraukt teipogi mokintus ir teip apšviestus lietuvius, kurie žinoma atneša daug naudos toms komisijoms savo pažinti prigimtos kalbos.

Pirma komisija, kaip praneša laikraštis „Živaja Starina“, buvo susirinkusi 25 Lapkričio 1894 m. Pirmsėdžiu toje komisijoje buvo ponas Lamanskas; susirinko šanariai: pp. Sobolevski, Istomin, Ginken (rinkėjas dainų ir pasakų Suvalkų rėdyboje), Baltramaitis, kngt. Putiatin, Volteris (šis išvažinėjo beveik po visą Lietuvą, rinkdamas dainas, pasakas, patarjes ir tt.) ir Pogodin; buvo teipogi nemažai svečių. Prof. Sobolevski pranešė apie senovės prūsų sėdybas rubežiuose lenkų karalystės. Tuos naujokynes prūsų buvo įkurtos XIII š., užkariavus kryžėiviams jų žemę: šitą nuomonę profesoris remj ant to, kad Lenkijoje net Rusijoje yra daug vietų, kurios vadinasi Prusais.

Po to p. Ginken pranešė apie Burbos rinkinį rankraščių, kuriame daug esą dainų su gaidomis; komisija nusprendė atspaudinti tą rinkinį laikraestyje „Živaja Starina“.

Potam p. Volteris išreiškė norą, idant komisija savo darbais prisidėtu prie archeologiško susivažiavimo 1896 m. Šitą projektą komisija priėmė niekam nesipriešinant. Priegtam p. Volteris, pasiremdamas ant liudyjimo Daugkanto, parodė, kad negali but abejonės apie tą, kad „Byrutės dainą“ parašė Valiunas, bet ne Poška, kaip nekuriė manė.

Antras susirinkimas komisijos buvo atliktas 12 Gruodžio 1894 m. Pirmsėdys teip-pat buvo Lamanskas; šanariai buvo: pp. Istomin, Volteris, Ginken, Pelc, Baltramaitis, Machvič-Mackeviče, Šmidt, Brazdžionis, Povilkis, Mašulaitis ir Pogodin. Iš pradžios, kaip raštas pats laikraštis, p. Šmidt pranešė apie „tėvą latvių rašliavos“, Jurgi Mancelių; referentas papasakojo gyvenimą latviško raštinko ir nurodė, koke jis įtekme padarė ant latviško liežuvio. Už p. Šmidt'o p. Baltramaitis pranešė komisijai apie išėjusius 1894 metuose lietuviškus laikraščius: jis nurodo 20 vardų laikraščių, išeinančių tai Prusuose tai Amerikoje. Kaip paveikslą etnografiškų straipsnių mūsų laikraščiuose, referentas perskaitė korespondenciją p. Žalčio apie lietuvius Lydos pavieta Vilniaus gub.

Potam p. Volteris pranešė apie dešimtmetines*) sukaktuves lietuviško laikraščio „Varpo“ ir išrokavo svarbiausius jo straipsnius už 10 metų. Priegtam jis perskaitė surašą svarbiausių lietuviškų knygų, išėjusių iki 1893 m.; ant galo p. Volteris uždavė klausimą:

*) Turi buti p. Volteris norėjo apgarsinti sukaktuves penkerių metų.

symus, kurius vertėtu išaiškinti ant X archeologiško susivaziavimo Rygoje. Iš tų klausimų privedu nekuriuos: iš kur paeina žodis „daina“? tiesos kirčio lietuviškuose ir latviškuose žodžiuose? geografiški vardai, abelnai lietuviams ir latviams, labiausiai žodžiai su pabaigomis „gala, kėmas, sala“? ką etimologiškai reiškė žodis „Vokietys“? ką reiškė dainose žodžiai: „tymo, dymo balnelis“? kokie rusų ir kitų slavų žodžiai paimti iš lietuviško? ir tt.

Ant galo komisija nusprendė išrašyti laikraštį „Varpą“ už 1895 m. *Siaulėniškis.*

Iš Lietuvos.

Iš Naumiesčio. Naumiestis stuko ant Šešupės kranto, toj' vietoj', kur Šešupė prieina prie prūsų rubėžiaus. Į pietus link nuo Naumiesčio parubežij' ant Širvintos*) kranto stuko kalnelis, vadinamas Pilekalniu. Jis išrodo kaip cukraus galva su atskelta viršune. Kad tas kalnas yra supiltas, aiškiai matyti, nės šalia jo tartum išrausta, o aplinkui kalnų suvis nės. Girdėt žmones kalbant, kad tas kalnas stov nuo prancuzmečio, kada kiekviens prancukų išbėręs į tą vietą aulą žemių. Iš to ir pasidaręs kalnelis — tiek daug mat jų buvę. Sako vėl, kad tas kalnas esąs užkeiktas, kad čia kitą syk dvaras praskendęs, minavoja teipo-gi apie kokią tai „paną“, kuri čion kenčia „čysčiaus mukas“ ir kartais naktimis pasirodo paveiksle didelės varlės. Dagi esą toki, ką matė tą paną. Senovėje čia tankiai vaidinėsi ir klaidinę. Pro tą Pilekalnį teka upelis arba geriaus sakant gilus griovis, vadinamas Juodupe. Netoli nuo Pilekalnio, apie 3 verstus nuo Naumiesčio, yra kalva, vadinama Kučkalniu. Girdėjau kalbant, buk toj' vietoj' senovėje buvę 12 kartuvių, ant kurių kas metą kardavę 12 prasikaltėlių. Dabar ta vieta daigtais dirbama, o daigtais išrausta rūsiais, iš kurių vėžia smiltis.

Pats miestelis nedidelis — turi apie 5000 gyventojų, ypatingai žydų, bet senatvė jo yra ne maža. Štai ką rašo apie Naumiestį vienoj' istorijoj' 1643 metuos: Naumiestis dar ne seniai įsteigtas, gavo nuo karalienės Cecilijos Renatos Magdeburgo tiesos kerbą (elnio galva su ragais, tarpe kurių melnyne yra 3 žvaigždės); be to dar miesteliui buvo dovanota 32 valakai žemės, daleista pasistatyti rotužę su laikrodžiu, maluną ant Šešupės kranto, įsteigti čekų draugystes. Apart paprastų turgų daleista laikyti 3 prekybos per metus: ant grabnyčių, ant

*) Širvinta-upė, kuri eina parubežiu ir įteka į Šešupę ties Naumiesčiu.

pirmos nedėlios adventų ir per Petrines. 1644 m. pastatyta parapijai medinė bažnyčia, o 1783 m. į vietą medinės Karmelišai pastatė mūrinę. Žydams buvo užginta gyventi Naumiestyj'. (Starożytna Polska Balińskiego i Lipińskiego.) *Sl.*

Juškevyčiaus žodynas.

Ant akto Peterburgo mokslų akademijos, atlikto 29. gruodžio pereinų metų buvo perskaityta, kad užbaigta spausdinti pirmutinį išleidimą lietuviškai-rusiškai-lenkiško žodyno brolių Juškevičių po redakcija profesoriaus Maskvos ciecoriško universiteto Fortunatavo. Tame išleidime įėjo žodžiai literų nuo A iki Dž. Sunus Jono Juškevičiaus, vieno iš sustatytojų žodyno magistras, sulygintinio kalbamokslieoiecoriško Jurjevo universiteto. P. Vytantas Juškevičia pasisiulė skyriui (rusiškos kalbos ir rašliavos) suskubinti išėjimą į svieta žodyno. Skyrius priėmė pasisiulinimą p. Juškevičiaus ir jis su pašelpimu nuo skyriaus buvo siųstas į Suvalkų (vietan Kapno), rėdybą pertikrinti surinktą tėvo ir dėdžio medžegą kaslink 1) aiškumo pastatyme akcento tuose žodžiuose, kurie jų nepaženklinti ar paženklinti neteisingai; 2) atskyrimo akcento dvibalsėse ir 3) skaitliaus balsių.

Pasimirė

Vytautas Juškeviče,

magistras sulyginančios gramatikos, Balandžio 9 dieną, 10 valandą vakarę, Dorpate, 1896 m.

Platesnis aprašymas gyvenimo bus patalpintas veliaus.

Pinigus ir laiškus į Varpo (ir Ukininko) redakciją siunčiant, reikia šitoksai adresas padėti: Hrn. Dr. Bruažis, Tilsit, (Ostpreussen).

Turinys.

Svarbus klausymas. *Ss.* — Socializmas ir mūsų ekonomiškos užduotys. *L. Jonaitis.* — Pavėikėlas žmonių-draugijos XIX amž. *Pagal Bellanij.* — Čekų Mokyklų Matica. *L. Jonaitis.* — Tėvynės varpai. — Rusijos laikraščiai apie lietuvišką spaudą. *B.* — Iš lietuviškų laikraščių. *Red.* — Atskaityta veikalų lietuviškai-latviškos komisijos Petrapijije. *Siaulėniškis.* — Iš Lietuvos. *Sl.* — Juškevyčiaus žodynas. — Apgarsinimas. — Adresas.